

УДК 336.743

DOI: 10.30857/2786-5398.2023.4.5

Дмитро О. Красніков, Олександр В. Бекетов

Західноукраїнський національний університет, Тернопіль, Україна

ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНІ КОНТРАКТИ: ФІНАНСОВІ ІНСТРУМЕНТИ

Зовнішньоекономічні контракти є юридичними угодами або договорами, які укладаються між суб'єктами господарювання (компаніями, підприємствами, державами тощо) з різних країн з метою здійснення міжнародних торговельних та економічних операцій. Зовнішньоекономічні контракти можуть мати різні форми та структури в залежності від типу угоди та її цілей, але основна мета полягає в регулюванні міжнародних відносин у сфері торгівлі товарами, послугами, інвестиціями та іншими видами економічної співпраці. Метою представленої роботи є розгляд основних особливостей здійснення контрактної зовнішньоекономічної діяльності з урахування особливостей фінансового інструментарію. Основними методами представленого дослідження є: аналіз та синтез – для відображення сутності зовнішньоекономічних контрактів та виділення дієвих фінансових інструментів; індукції та дедукції – для визначення основних складових зовнішньоекономічних контрактів, визначити особливості фінансового інструментарію; графічний метод - для наочного представлення отриманих результатів. До основних результатів дослідження можливо віднести наступні висновки, що основні характеристики та аспекти зовнішньоекономічних контрактів включають: зовнішньоекономічні контракти можуть стосуватися різних об'єктів, включаючи товари, послуги, інвестиції, інтелектуальну власність, технології тощо; вони можуть бути укладені між суб'єктами господарювання з різних країн, включаючи приватні компанії, державні органи, міжнародні організації тощо; зовнішньоекономічні контракти визначають умови оплати, включаючи валюту платежу, терміни платежу, умови кредиту тощо; вони можуть містити відомості про ціни на товари чи послуги, а також механізми зміни цін на основі певних факторів; зовнішньоекономічні контракти визначають тривалість угоди, умови доставки, якість товарів, стандарти та інші аспекти, що регулюють взаємодію сторін; вони можуть бути підпорядковані міжнародним або національним правилам та нормам, таким як міжнародні торгові угоди, торговельні санкції та інші регуляторні акти; зовнішньоекономічні контракти можуть містити умови страхування або банківських гарантій для забезпечення виконання угоди; вони можуть містити положення щодо вирішення спорів, такі як арбітраж, судове розгляд тощо. Зовнішньоекономічні контракти відіграють важливу роль у підтримці міжнародних відносин, створенні можливостей для міжнародної торгівлі, інвестицій та економічної співпраці, а також у регулюванні та забезпеченні стабільності в міжнародних економічних відносинах.

Ключові слова: міжнародні угоди; співробітництво; фінансове регулювання; зовнішньоекономічна діяльність; міжнародна торгівля.

Dmytro O. Krasnikov, Olexander V. Biekietov

West Ukrainian National University, Ternopil, Ukraine

FOREIGN ECONOMIC CONTRACTS: FINANCIAL INSTRUMENTS

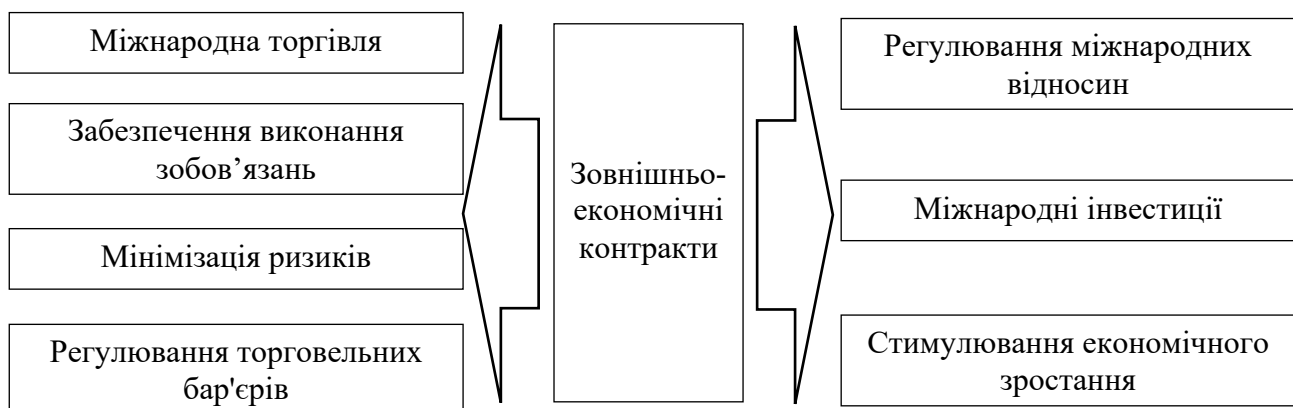
Foreign economic contracts are legal agreements or contracts concluded between business entities (companies, enterprises, states, etc.) from different countries for the purpose of international trade and economic transactions. Foreign economic contracts can have different forms and structures depending on the type of agreement and its goals, but the main purpose is to regulate international relations in the field of trade in goods, services, investments and other types of economic cooperation. The purpose of the presented work is to consider the main features of the implementation of contractual foreign economic activity, taking into account the features of

financial instruments. The main methods of the presented research are: analysis and synthesis - to reflect the essence of foreign economic contracts and highlight effective financial instruments; induction and deduction – to determine the main components of foreign economic contracts, to determine the features of financial instruments; graphic method - for visual representation of the obtained results. The following conclusions can be attributed to the main results of the research, that the main characteristics and aspects of foreign economic contracts include: foreign economic contracts can relate to various objects, including goods, services, investments, intellectual property, technologies, etc.; they can be concluded between business entities from different countries, including private companies, state bodies, international organizations, etc.; foreign economic contracts determine the terms of payment, including the currency of payment, terms of payment, terms of credit, etc.; they may contain information about the prices of goods or services, as well as price change mechanisms based on certain factors; foreign economic contracts determine the duration of the agreement, terms of delivery, quality of goods, standards and other aspects regulating the interaction of the parties; they may be subject to international or national rules and regulations, such as international trade agreements, trade sanctions and other regulatory acts; foreign economic contracts may contain terms of insurance or bank guarantees to ensure the execution of the agreement; they may contain provisions for dispute resolution, such as arbitration, litigation, etc. Foreign economic contracts play an important role in maintaining international relations, creating opportunities for international trade, investment and economic cooperation, as well as in regulating and ensuring stability in international economic relations.

Keywords: international agreements; cooperation; financial regulation; foreign economic activity; international trade.

Постановка проблеми. Сучасний розвиток економічних відносин орієнтован на прискорення всіх економічних процесів. Це передусім пов'язано з формування інформаційного суспільства, провадження економіки знань та збільшення впливу глобалізації та інтеграції. За таких змінних умов здійснення зовнішньоекономічної діяльності набуває нових характеристик та особливостей, що обумовлює зміни фінансових, управлінських та маркетингових інструментів. Представлені зміни торкаються також і договірної діяльності.

Зовнішньоекономічні контракти є угодами або угодами між суб'єктами господарювання різних країн з метою здійснення міжнародної торгівлі товарами, послугами, капіталом або іншими активами. Сутність зовнішньоекономічних контрактів полягає в окремих характеристиках, що представлено на рис. 1.

Джерело: складено авторами на основі джерел [3, 6–8].

Рис. 1. Сутність зовнішньоекономічних контрактів

Зазначимо, що представлені характеристики дозволуть оптимізувати економічні процеси пов'язані з договірною діяльністю та полягають в наступному:

- зовнішньоекономічні контракти дозволяють країнам обмінюватися товарами і послугами на міжнародному рівні. Вони регулюють умови поставок, ціноутворення, якість товарів та інші аспекти торгівлі;
- зовнішньоекономічні контракти можуть містити умови, що гарантують виконання зобов'язань сторонами. Наприклад, вони можуть включати умови страхування, банківські гарантії або інші механізми для забезпечення доставки товарів або оплати;
- зовнішньоекономічні контракти можуть містити положення, що визначають права та обов'язки сторін, а також процедури вирішення спорів. Вони можуть бути укладені на комерційних умовах або мати господарську, торговельну, або політичну спрямованість;
- зовнішньоекономічні контракти можуть охоплювати інвестиційні аспекти, зокрема, інвестиційні проекти, спільні підприємства та інші форми співпраці між компаніями різних країн;
- зовнішньоекономічні контракти можуть містити умови, що регулюють митні, квотові та інші торговельні обмеження, спрямовані на забезпечення вільного доступу до ринків інших країн;
- зовнішньоекономічні контракти можуть бути інструментом для зменшення ризиків, пов'язаних зі змінами валютних курсів, цін на сировину та іншими факторами ринкового середовища;
- зовнішньоекономічні контракти сприяють розвитку міжнародної торгівлі, інвестицій та технологічного обміну між країнами, що може сприяти економічному зростанню та створенню робочих місць.

Отже, зовнішньоекономічні контракти є важливим інструментом управління міжнародними економічними зв'язками та сприяють розвитку глобальної економіки. Вони сприяють розширенню можливостей для компаній, підприємців та інвесторів у здійсненні міжнародних операцій і співпраці з партнерами з інших країн.

Контракти з забезпечення зовнішньоекономічної діяльності можуть бути укладені на різних рівнях економічної діяльності, включаючи державні угоди, угоди між компаніями та інші види міжнародних договорів. Вони можуть мати різний характер та спрямованість, включаючи торговельні, інвестиційні, фінансові та інші аспекти.

Сутність зовнішньоекономічних контрактів полягає у тому, що вони визначають умови міжнародної співпраці та сприяють розвитку міжнародних відносин у сфері торгівлі, інвестицій та економічного обміну між країнами. Вони допомагають підтримувати стабільність та предсказуваність в міжнародних відносинах та сприяють економічному зростанню та розвитку.

На укладання міжнародних контрактів та здійснення зовнішньоекономічної діяльності мають вплив наступні фінансові установи:

- рейтингові агентства. Інвестори та кредитори часто користуються рейтинговими агентствами для оцінки кредитоспроможності компаній та держав, з якими вони планують укласти зовнішньоекономічні контракти. Рейтингові агентства надають оцінку ризику та надійності валютних операцій та цінних паперів;
- інвестиційні банки. Інвестиційні банки можуть надавати консультаційні послуги щодо фінансових інструментів та допомагати укладати фінансові угоди. Вони також можуть брати участь у структуруванні фінансових операцій та забезпечувати фінансування для міжнародних операцій;

- спеціалізовані інвестиційні фонди. Деякі інвестиційні фонди спеціалізуються на міжнародних інвестиціях і можуть надавати доступ до різних ринків та активів, включаючи іноземні валюти, облігації та акції;
- індексні фонди (ETF). ETF, що відображають рухи індексів різних країн і регіонів, дозволяють інвесторам легко диверсифікувати свої портфелі та інвестувати в зовнішні активи;
- кредитні лінії. Кредитні лінії можуть бути укладені між банками, компаніями та державами для забезпечення фінансової підтримки та легкості виконання міжнародних контрактів;
- державні фінансові програми. Деякі країни надають підтримку своїм компаніям та інвесторам у міжнародних операціях через різні державні програми та ініціативи.

Ці фінансові установи грають важливу роль у розвитку міжнародної торгівлі та інвестицій та сприяють зміцненню глобальних економічних зв'язків. Також використання правильних фінансових інструментів може допомогти підвищити ефективність та стабільність міжнародних операцій та зменшити фінансові ризики. Саме тому представлене дослідження є актуальним та своєчасним.

Аналіз сучасної літератури. Проблематика міжнародних економічних відносин є сьогодні актуальною та своєчасною. Це передусім пов'язано з зростаючим впливом глобалізації та інтеграції. Саме тому питання зовнішньоекономічної діяльності та різних її складових знайшли відображення у роботах багатьох дослідників, вчених, політиків та економістів. Так фінансовий аспект зовнішньоекономічної діяльності представлено в роботах таких вчених, як: Пол Кругман, Перар Жозет, Сурен Лізелотт, Максимо Енг, Леві Мауріс, Ендрю Крокетт, Морріс Голдстайн, Майкл Мусса, Пол Массон, Джон Вільямсон та інші.

Сучасні вітчизнані вчені та економісти також розглядають зовнішньоекономічну діяльність всебічно та представлені роботами наступних дослідників: А.С. Гальчинського, В.М. Галь, В.М. Гейця, С.Ю. Михайличенка, В.І. Міщенко, А.М. Мороза, Л.О. Примостки, О.М. Сохацької, В.М. Федосова, В.А. Юценка, С.О. Яременка та інших.

Представлена проблематика поданого питання постійно змінюється та є актуальною та потребує постійних досліджень.

Метою представленої роботи є визначення основного фінансового інструментарію, що допомагає в здійсненні зовнішньоекономічної діяльності та особливо в договірній діяльності, а також визначення основних характеристик зовнішньоекономічних контрактів.

Результати дослідження. Законодавча база регулювання зовнішньоекономічних контрактів різних країн може значно відрізнятися, але в основі регулювання зазвичай лежать наступні елементи:

- конституційні та загальні правові принципи. Відомі конституційні та загальні правові принципи, що захищають права та свободи громадян, можуть бути використані для захисту прав та інтересів суб'єктів зовнішньоекономічних контрактів;
- торговельне законодавство. Багато країн мають спеціальне торговельне законодавство, яке регулює міжнародну торгівлю, включаючи укладання, виконання та врегулювання зовнішньоекономічних контрактів;
- валютне та фінансове законодавство. Валютні та фінансові аспекти зовнішньоекономічних контрактів можуть бути регульовані законодавством, що стосується обміну валюти, курсів валют, банківських операцій та ін.;
- податкове законодавство. Податкові аспекти зовнішньоекономічних контрактів можуть бути визначені відповідними податковими законами та правилами;

- законодавство щодо митних операцій. Питання митного оформлення та оподаткування митних операцій можуть бути регульовані законодавством про митні операції;
- інвестиційна діяльність. Зовнішньоекономічні контракти, які включають інвестиції, можуть підпадати під законодавство, що регулює інвестиції та захищає права інвесторів;
- міжнародні угоди і договори. Важливо враховувати міжнародні договори та угоди, до яких країна є стороною, оскільки вони можуть мати пріоритет перед національним законодавством;
- антикорупційне законодавство. Закони про боротьбу з корупцією можуть мати важливе значення при укладанні та виконанні зовнішньоекономічних контрактів;
- законодавство про конфіденційність і захист даних. Вимоги щодо конфіденційності та захисту особистих даних сторін контракту можуть бути встановлені відповідним законодавством.
- законодавство про споживачів і права покупців. Якщо зовнішньоекономічний контракт стосується до споживчої сфери, то законодавство про права споживачів може мати важливе значення;
- законодавство про інтелектуальну власність: Угоди, які стосуються інтелектуальної власності (наприклад, ліцензійні угоди), підпадають під відповідне законодавство про авторські права, патенти та інтелектуальну власність;
- антимонопольне законодавство. Законодавство, що регулює конкуренцію та запобігає антимонопольним практикам, також може бути важливим при укладанні зовнішньоекономічних контрактів;
- законодавство щодо забезпечення виконання контрактів. Деякі країни мають спеціальне законодавство, що регулює засоби забезпечення виконання контрактів, такі як літери кредиту та гарантії;
- міжнародне право. При укладанні міжнародних зовнішньоекономічних контрактів важливо враховувати міжнародне право, зокрема міжнародні угоди та конвенції, до яких країна є стороною;
- інші спеціалізовані законодавчі акти. Деякі країни можуть мати спеціалізовані закони, що регулюють певні аспекти зовнішньоекономічних контрактів, такі як технічні норми та стандарти.

Це лише загальні напрямки законодавчої бази, яка може регулювати зовнішньоекономічні контракти. Кожна країна може мати власну систему правил та законів, які визначають умови укладання, виконання та регулювання таких контрактів. Також важливо враховувати міжнародні зобов'язання та угоди, до яких країна може бути причетною, оскільки вони можуть мати важливе вплив на укладання та виконання зовнішньоекономічних контрактів.

Зовнішньоекономічні контракти є важливою частиною міжнародної торгівлі та фінансів. Фінансові інструменти використовуються для забезпечення виконання таких контрактів та управління ризиками, пов'язаними з міжнародними операціями. Представимо деякі фінансові інструменти, що застосовуються у зовнішньоекономічних контрактах [1, 2, 4]:

- валютні операції. Один з основних фінансових інструментів у зовнішньоекономічних контрактах – це валютний обмін. Учасники міжнародної торгівлі повинні конвертувати свої валюти в валюту платежу, що приймається угодою, для здійснення оплати за товари та послуги;

- літери кредиту (Letter of Credit, LC). Цей фінансовий інструмент використовується для гарантування оплати угоди між імпортером та експортером. Банк емітує LC, який обіцяє оплатити експортеру вартість товару, якщо він відповідає умовам угоди;

- гарантії (Guarantees). Гарантії використовуються для забезпечення виконання контракту або відшкодування шкоди в разі невиконання. Вони можуть бути видані банками або іншими фінансовими установами;

- форфейтинг (Forfaiting). Форфейтинг використовується для фінансування міжнародних торгових операцій. Експортер може продати свій право на отримання платежу за своїми кредитами форфейтеру, отримуючи готівку відразу;

- валютні опціони і ф'ючерси. Валютні опціони та ф'ючерси дозволяють захистити себе від валютного ризику, забезпечуючи можливість обміну валюти за фіксованим обмінним курсом у майбутньому;

- Trade Finance. Це включає в себе різні фінансові інструменти, такі як кредити на експорт, кредити на імпорт, факторинг і вексельні операції, які допомагають учасникам зовнішньої торгівлі фінансувати свої операції;

- інвестиційні фонди та портфельні інвестиції: Інвестори також можуть використовувати інвестиційні фонди та портфельні інвестиції для вкладання коштів в іноземні активи та цінні папери [5];

- спеціалізовані фінансові інструменти для сировинних ринків (Commodity Finance). Для операцій, пов'язаних з сировиною, такою як нафта, метали або сільськогосподарські продукти, використовуються спеціалізовані фінансові інструменти, які дозволяють фінансувати закупівлю і транспортування цих товарів;

- експортні та імпорتنі кредити. Уряди часто надають фінансову підтримку експортерам та імпортерам через спеціальні кредитні програми та гарантії для сприяння зовнішньоекономічній діяльності [10];

- спот і форвардні угоди. Учасники міжнародної торгівлі можуть укласти спот-угоди (безпосереднє купівля-продаж валюти або товарів) і форвардні угоди (угода на купівлю-продаж у майбутньому за фіксованим курсом).

Ці фінансові інструменти грають важливу роль у забезпеченні стабільності та безпеки міжнародних торгових операцій, а також допомагають учасникам ринку керувати різноманітними фінансовими ризиками, такими як валютний ризик, кредитний ризик і ризик зміни цін на сировину. Ефективне використання цих інструментів дозволяє компаніям та інвесторам здійснювати успішні операції на міжнародних ринках та розширювати свій бізнес в глобальному масштабі.

Для здійснення договірної діяльності також важливим є врахування наступних особливостей:

- страхування ризику валютних коливань (Currency Risk Insurance). У разі великих коливань валютних курсів страхування ризику може допомогти захистити сторони контракту від втрат, пов'язаних зі зміною валютних курсів;

- сукупні операції (Bundled Transactions). У деяких випадках контракти можуть бути укладені в комбінації з іншими фінансовими інструментами або угодами, що дозволяє сторонам зменшити ризики та забезпечити більш ефективне фінансування та забезпечення виконання угоди;

- валютні операційні рахунки. Спеціальні валютні рахунки у банку можуть використовуватися для здійснення валютних операцій та забезпечення оплати зовнішньоекономічних контрактів [9];

- механізми зниження ризику інших факторів. Важливим аспектом фінансового інструментарію є здатність знижувати ризики, пов'язані з іншими факторами, такими як

політичний ризик, ризик втрати природних ресурсів, ризик кредитної неплатоспроможності тощо;

- фінансування інвестицій. Для міжнародних проектів та інвестиційних операцій можуть використовуватися різні види фінансування, включаючи кредити, емісію облігацій, приватні позики та інші джерела капіталу.

Представлені особливості здійснення зовнішньоекономічної та договірної діяльності дозволяє сторонам договірних відносин управляти різними фінансовими та валютними ризиками, забезпечувати виконання угоди та створювати сприятливі умови для міжнародної торгівлі та інвестицій. Розумне використання та врахування зазначених особливостей може допомогти зменшити витрати та ризики, пов'язані з міжнародними операціями.

Таким чином, фінансовий інструментарій, пов'язаний з зовнішньоекономічними контрактами, включає різні фінансові інструменти і механізми, які допомагають сторонам контракту забезпечити виконання угоди та управляти ризиками, пов'язаними з міжнародною торгівлею товарами, послугами та інвестиціями. Також фінансовий інструментарій допомагає сторонам зовнішньоекономічних контрактів забезпечити виконання угоди, зменшити ризики та забезпечити фінансову стабільність у міжнародних торговельних операціях. Використання відповідних фінансових інструментів може сприяти успішному веденню бізнесу на міжнародному ринку.

References

Література

1. Krysovaty, A. et al. (2018). The fourth industrial revolution: changing directions of international investment flows: monograph. Ternopil: Yu.V. Osadtsa. 478 p.
2. Bohdan, T. P. (2014). Trendy hlobalnoho finansovoho rynku pid vplyvom borhovykh protsesiv u rozvynutykh krainakh [Global financial market trends under the influence of debt processes in developed countries]. *Finansy Ukrainy = Finances of Ukraine*, No. 7, P. 31–48 [in Ukrainian].
3. Butynets, F. F., Zhyhlei, I. V., Parkhomenko, V. M. (2012). *Oblik i analiz zovnishnoekonomichnoi diialnosti: navch. posib.* [Accounting and analysis of foreign economic activity: study guide]. Zhytomyr: Ruta. 462 p. [in Ukrainian].
4. Vasylenko, N. K. (2012). *Oblik i analiz finansovykh instrumentiv khedzhuvannia hroshovykh potokiv pidpriemstv: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stup. kand. ekon. nauk, spets.: 08.00.09* [Accounting and analysis of financial instruments for hedging cash flows of enterprises: abstract of the dissertation for obtaining the scientific degree Candidate of Economic Sciences, specialty: 08.00.09]. Kyiv: Kyiv National University of Trade and Economics. 21 p. [in Ukrainian].
5. Hryshko, N. V., Lubenchenko, O. E. (2013). *Rehulivannia zovnishnoekonomichnoi diialnosti v Ukraini ta nezaleznyi audyt* [Regulation of foreign economic activity in Ukraine and independent audit].
1. Krysovaty A. et al. The fourth industrial revolution: changing directions of international investment flows: monograph. Ternopil: Yu.V. Osadtsa, 2018. 478 p.
2. Богдан Т. П. Тренди глобального фінансового ринку під впливом боргових процесів у розвинутих країнах. *Фінанси України*. 2014. № 7. С. 31–48.
3. Бутинець Ф. Ф., Жиглей І. В., Пархоменко В. М. Облік і аналіз зовнішньоекономічної діяльності: навч. посіб. Житомир: Рута, 2012. 462 с.
4. Василенко Н. К. Облік і аналіз фінансових інструментів хеджування грошових потоків підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. екон. наук, спец.: 08.00.09. К.: Київський нац. торговельно-екон. ун-т, 2012. 21 с.
5. Гришко Н. В., Лубенченко О. Е. Регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні та незалежний аудит. *Вісник Чернігівського державного*

- Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu = Bulletin of the Chernihiv State University of Technology*, No. 2 (66), P. 377–385 [in Ukrainian].
6. Ozel, D. M. Ryzyky u zovnishnii torhivli ta yikh vplyv na orhanizatsiiu ta zdiisnennia mizhnarodnykh rozrakhunkiv [Risks in foreign trade and their impact on the organization and implementation of international settlements]. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34876/111-Ozel.pdf?sequence=1> [in Ukrainian].
7. Ptashchenko, O., Pastushenko, A., Imnadze, I., Soldatova, A. (2021). Tendentsii rozvytku hlobalnykh rynkiv v umovakh tsyfrovizatsii [Trends in the development of global markets in conditions of digitalization]. *Visnyk Skhidno-ukrainskoho natsionalnoho universytetu im. V. Dalia = Bulletin of the Eastern Ukrainian National University named after V. Dalia*, Vol. 6 (270), P. 125–128. DOI: 10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128. URL: <http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/issue/view/26> [in Ukrainian].
8. Sviderska, A. V. (2016). Upravlinnia ryzykamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstva: dysertatsiia na zdobuttia naukovoho stupenia kandydata ekonomichnykh nauk; spetsialnist 08.00.04 – ekonomika ta upravlinnia pidpriemstvamy (za vydamy diialnosti) [dissertation for obtaining the scientific degree of Candidate of Economic Sciences; specialty 08.00.04 – economics and enterprise management (by type of activity)]. Khmelnytskyi. 290 p. [in Ukrainian].
9. Sysiuk, S. V. (2015). Otsinka ta strakhuvannia ryzykiv u zovnishnoekonomichnii diialnosti: oblikovyi aspekt [Assessment and insurance of risks in foreign economic activity: accounting aspect]. *Visnyk ZhDTU = Bulletin of ZHTU, Zhytomyr*, No. 2 (72), P. 86–90 [in Ukrainian].
10. Tiurina, N. M., Karvatska, N. S. (2012). Zovnishnoekonomichna diialnist pidpriemstva: navch. posib. [Foreign economic activity of the enterprise: study guide]. Kyiv: Tsentр uchbovoi literatury. P. 395–419 [in Ukrainian].
- технологічного університету*. 2013. № 2 (66). С. 377–385.
6. Озель Д. М. Ризики у зовнішній торгівлі та їх вплив на організацію та здійснення міжнародних розрахунків. URL: <http://dspace.nbu.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/34876/111-Ozel.pdf?sequence=1>.
7. Птащенко О., Пастушенко А., Імнадзе І., Солдатова А. Тенденції розвитку глобальних ринків в умовах цифровізації. *Вісник Східно-українського національного університету ім. В. Даля*. 2021. Вип. 6 (270). С. 125-128. DOI: 10.33216/1998-7927-2021-270-6-125-128. URL: <http://visnik.snu.edu.ua/index.php/VisnikSNU/issue/view/26>.
8. Свідерська А. В. Управління ризиками зовнішньоекономічної діяльності підприємства: дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук; спеціальність 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами діяльності). Хмельницький, 2016. 290 с.
9. Сисюк С. В. Оцінка та страхування ризиків у зовнішньоекономічній діяльності: обліковий аспект. *Вісник ЖДТУ*. Житомир, 2015. № 2 (72). С. 86–90.
10. Тюріна Н. М. Карвацька Н. С. Зовнішньоекономічна діяльність підприємства: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. С. 395–419.